Restaurering av Sydkuståar

Länsstyrelsen Skåne | 010-224 10 00 | skane@lansstyrelsen.se

Sydkuståar | Tomelilla, Ystad, Sjöbo, Svedala, Vellinge, Skurup, Trelleborg, och Malmö kommun | HARO 89 och 89/90

Bild: Återmeandrad vattendragssträcka inom Fyledalens naturreservat. Länsstyrelsen Skåne.

Bakgrund

Kustområdet omfattar dels Nybroåns huvudavrinningsområde 89, dels kustavrinningsområde 89/90 mellan Nybroån och Sege å. Nybroån är det största vattendraget i kustområdet, med en total längd på ca 40 km. Kustområdet är sjöfattigt, och alla ingående vattendrag rinner genom intensivt brukat jordbrukslandskap, vilket innebär betydande utdikning och att vattendragen är mycket näringsrika. Undantaget är Nybroåns övre del och biflöden med dalgångar, raviner och skogsklädda sluttningar. I Nybroån finns viktiga lek- och uppväxtområde för öring och havsöring och är en av landets mest produktiva vattendrag när det gäller produktion av havsöring.

Påverkan från historiska och pågående mänskliga verksamheter på hydromorfologi är alltså ganska snarlika i Sydkuståarna. Generellt sett har jordbruket lett till att strömvatten har rensats och att meandrande partier har rätats, vilket lett till att vattendragens kontakt med svämplanen försämrats. De nedre delarna av Nybroån samt övriga mindre vattendrag inom kustområdet är delvis kraftigt påverkade av utdikning och kanalisering och långa åsträckor saknar skuggning. Flera dammar och kulvertar m.m. utgör vandringshinder för organismer som lever i och i anslutning till vattendragen.

Det finns ett betydande behov av att återställa fysiskt påverkade strömvattenmiljöer och svämplan samt att återskapa fria vandringsvägar i vattendragen. Länsstyrelsen Skåne söker därför pengar från HaV för att, i samarbete med berörda markägare och lokala intressenter, genomföra åtgärder inom ett flerårigt projekt.

Länsstyrelserna

Projektområde

Kustområdet domineras av jordbruksmark och är sjöfattigt. Det intensiva jordbruket har medfört att samtliga vattendrag inom kustområdet präglas av en betydande fysisk påverkan, med undantag från de övre delarna av Nybroån och biflöden. I Fyledalen rinner ån fram genom naturskön dalgång, och nerför bokskogsklädda sluttningar rinner biflöden fram genom sidodalar och raviner. Dalgången är rik på nyckelbiotoper och har en rik flora och fauna, däribland Natura 2000-arterna utter, stensimpa och tjockskalig målarmussla, samt stationär öring, havsöring, bäcknejonöga, kungsfiskare, forsärla och strömstare. Trots betydande fysisk påverkan i de övriga mindre vattendragen inom kustområdet hyser åarna goda bestånd av stationär öring och havsöring, och det finns därtill fina partier med bra lekbottnar och strömmande vatten, och en del nyckelbiotoper som sumpskogar och forsande partier. Här häckar forsärla, strömstare och kungsfiskare och även ett fåtal observationer av utter har gjorts.

Inom kustområdet är Nybroån utpekad som *Nationellt värdefull för fisket*, och Svartån är utpekad som *Nationellt värdefull för naturvården*. Nybroån och Svartån är därtill utpekade som *Regionalt särskilt värdefulla vatten* medan Skivarpsån och Tullstorpsån är utpekade som *Regionalt värdefulla vatten*. Somliga åar berörs av *Riksintresse för naturvård* (såsom Nybroån, Svartån, Dybäcksån och Tullstorpsån) och berörs bitvis av områdesskydd i form av naturreservat och Natura 2000-områden.

Orsak till åtgärder

Påverkan från både historiska och pågående mänskliga verksamheter på hydromorfologi är relativt snarlika i Sydkuståarna. Generellt sett har intensivt jordbruk lett till att strömvatten har rensats och meandrande partier har rätats, vilket lett till att vattendragens kontakt med svämplanen försämrats, att hydrologin förändrats och att transporten av näringsämnen till havet har ökat. Flera åar lider av bristfällig längsgående konnektivitet till följd av att dammar och andra konstruktioner fortsatt utgör vandringshinder för organismer som lever i eller i anslutning till vattendragen. Sammanfattningsvis har den förändrade morfologin och den försämrade konnektiviteten resulterat i mer homogena och fragmenterade vattendraget med nedsatt biologisk mångfald samt påverkade strukturer, funktioner och processer.

Fysisk påverkan i form av rätning och rensning har kartlagts utifrån uppgifter från biotopkartering. Svämplan med restaureringspotential har identifierats dels genom flygfotografering, dels genom att samköra svämplansanalyser med geodata rörande byggnader, markanvändning och höjddata.

Vad vi vill förbättra

Projektet syftar till att återställa hydromorfologin inom fysiskt påverkade vattendragssträckor, med särskilt fokus på åtgärdande av vandringshinder, återställning av strömvatten och återställning av funktionella svämplan för förbättrad flödesutjämning. Målet är att bidra till att uppnå en förbättrad status för de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna, vilket i förlängningen kan bidra till att uppnå förbättrad status för de biologiska kvalitetsfaktorerna. Åtgärderna kan förväntas bidra till att på sikt nå miljökvalitetsmålen ”*Levande sjöar och vattendrag”* samt ”*Ett rikt växt- och djurliv”*.

Planerade åtgärder och aktiviteter

Projektet *Restaurering av Sydkuståar* kommer pågå under fem år (med start året 2022) med fokus på *åtgärdande av vandringshinder*, *återställning av strömvatten* samt *återställning av svämplan*. Inom ramen för projektet ingår även årligen återkommande förberedande aktiviteter, nämligen *förankring av planerade åtgärder* och *framtagande av underlag till prövningar*. Under projektår 2 tillkommer ytterligare en aktivitet (*), nämligen *planering av kommande åtgärder*. Arbetet kommer att genomföras i nära samarbete med vattenråd och andra lokala intressenter.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 1 (2022):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Återställning av strömvatten
    - Nybroån, Nedraby, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2022.
4. Återställning av svämplan
    - Skivarpsån, Skivarp, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan genom återmeandring. Åtgärdad 2022.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 2 (2023):

1. Planering av kommande åtgärder (*)
2. Förankring av planerade åtgärder
3. Framtagande av underlag till prövningar
4. Återställning av svämplan (Strandzonsförbättring)
    - Skivarpsån, Skivarp, strandzonsförbättring – Kompletterande åtgärd vid genomförd återmeandring för återupptaget bete och hävd. Åtgärdad 2023.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 3 (2025):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Nybroån, Köpingemölla, naturlik faunapassage – Anläggande av naturlik fauna-passage vid partiellt vandringshinder i form av kvarndämme. Åtgärdad 2025.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 4 (2026):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Återställning av svämplan
    - Nybroån, Nedraby, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan. Åtgärdad 2026.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 5 (2027):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Nybroån, naturlik faunapassage – Anläggande av naturlik faunapassage vid partiellt vandringshinder i form av obsolet kvarndamm. Åtgärdsbeskrivning framtagen.
4. Återställning av svämplan
    - Nybroån, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan.

Planerad uppföljning

Biologisk uppföljning kan komma att utföras vid åtgärdade vattendragssträckor genom uppföljande elfisken. Resultat registreras i den nationella databasen *svenskt elfiskeregister*, *SERS*. Uppföljning ingår dock inte som avgränsad aktivitet i detta projekt.

I samverkan med

Projektet kommer att ske i samverkan med berörda kommuner, fastighetsägare, fiskevårdsområden och vattenråd. Huvudmannaskap för åtgärder kommer att fördelas efter dialog med berörda parter.

Bilagor

Bilaga 1 – Projektområde

Bilaga 2 – Exempelbilder

Bilaga 1 – Projektområde

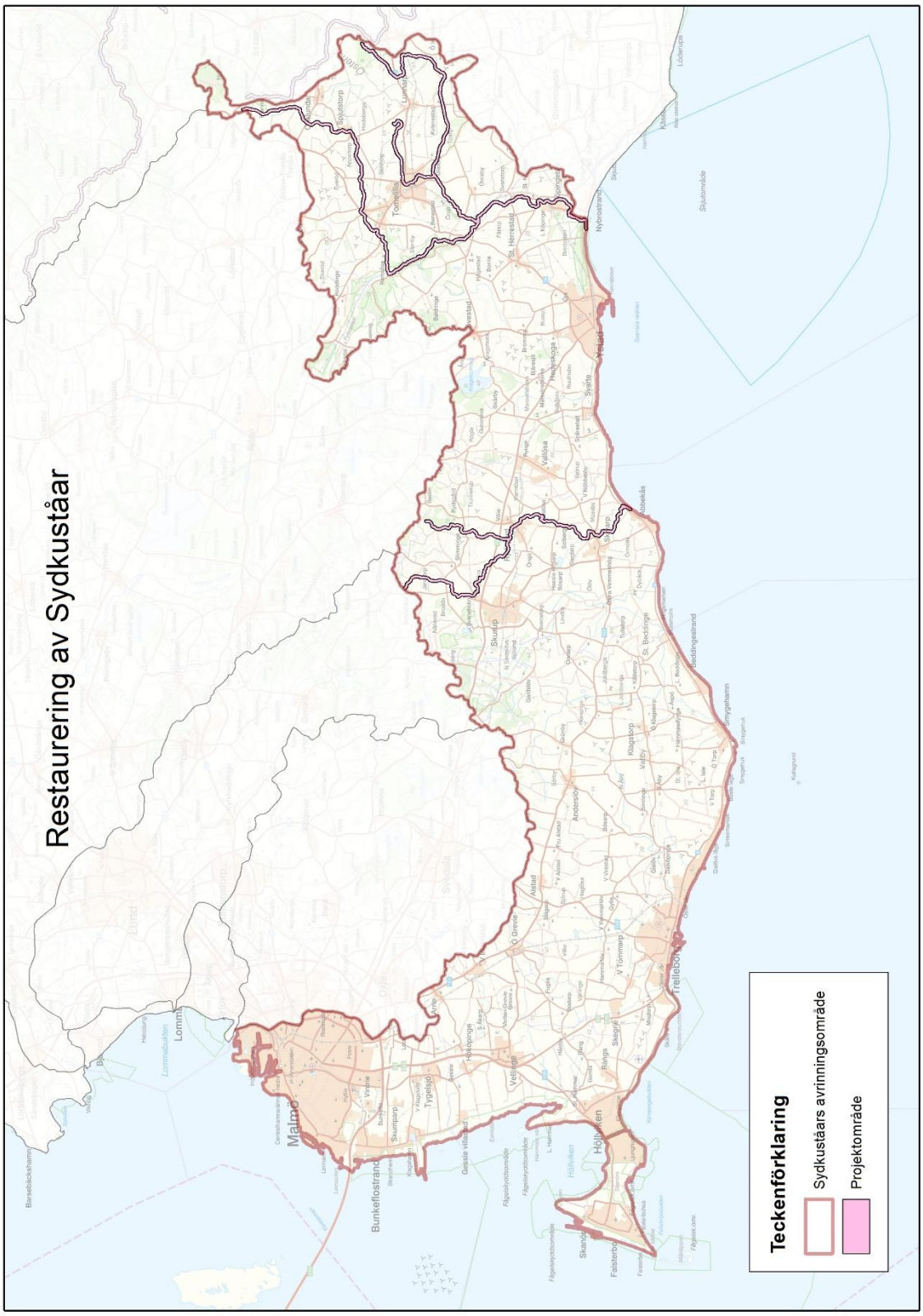

Bild: Kartan visar aktuellt kustområde (röd avgränsing) samt projektområde (rosa markering) för projektet Restaurering av Sydkuståar. Åtgärder planeras på olika platser inom projektområdet.

Bilaga 2 – Exempelbilder

ÅTGÄRDANDE AV VANDRINGSHINDER

Bild: Exempel på partiellt vandringshinder i Nybroån. Här finns möjlighet att återskapa strömvatten och fria vandringsvägar.

Bild: Exempel från Skivarpsån på hur ett partiellt vandringshinder har åtgärdats genom utrivning av resterna från en fördämning.

ÅTERSTÄLLNING AV STRÖMVATTEN

Bild: Exempel på blockrensad strömsträcka i Skivarpsån. Block och sten har tagits från åfåran och lagts i rensvallar längsmed strandkanten.

Bild: Exempel på blockrestaurerad stömsträcka vid Västregård i Kövlebäcken, Råån. Block och sten har tagits från rensvallar längsmed strandkanten och lagts tillbaka i fåran.

ÅTERSTÄLLNING AV SVÄMPLAN

Bild: Exempel på återmeandrad sträcka vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätad diket (längsmed trädridån till väster) har lagts igen.

Bild: Exempel på återställt svämplan vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätad diket (till höger) har lagts igen. Fotot är taget vid högvatten då vattnet bräddar ut på svämplanet.